

Ekonomik refah mı özgürlük yaratır yoksa özgürlükler mi ekonomik refahı yaratır ?

Hasan Bardakçı¹

Özet

Bu çalışma, ekonomik refah ile özgürlükler arasındaki çok yönlü ve karmaşık ilişkiyi derinlemesine incelemektedir. Ekonomik kalkınmanın demokrasi ve özgürlükler üzerindeki etkisini ele alan makale, tarihsel süreçlerden hareketle bu etkileşimin farklı coğrafyalarda ve dönemlerde nasıl şekillendiğini detaylandırmaktadır. Çalışmada, ekonomik özgürlüklerin bireylerin yaşam standartlarını artırarak onların siyasi katılımını teşvik ettiği; siyasi özgürlüklerin ise hukukun üstünlüğü, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri aracılığıyla ekonomik büyümeyi desteklediği vurgulanmaktadır. Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin ardından ekonomik büyümenin demokratikleşmeyi güçlendirmesi, Güney Kore ve Tayvan gibi Doğu Asya ülkelerinde ekonomik kalkınmanın siyasi özgürlüklerden önce gelmesi gibi örnekler, bu ilişkinin çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır. Türkiye'de ise ekonomik kalkınma ve demokratikleşme arasındaki kırılgan bağın sürekliliği sağlamada eksik kaldığı ifade edilmiştir. Çalışma, demokratik kurumların güçlendirilmesi ve ekonomik özgürlüklerin kurumsal yapılarla desteklenmesi gerektiğine dikkat çekerken, uzun vadeli ve sürdürülebilir kalkınma için öneriler sunmaktadır. Kurumsal reformlar, eğitim programları, sosyal politikalar ve uluslararası işbirlikleri aracılığıyla, ekonomik ve siyasi özgürlüklerin uyum içinde çalıştığı bir yapı önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Ekonomik Refah, Demokrasi ve Özgürlükler, Ekonomik ve Siyasi Özgürlükler, Hukukun Üstünlüğü, Sürdürülebilir Kalkınma

Does economic prosperity create freedom or does freedom create economic prosperity?

Abstract:

This study analyses in depth the multifaceted and complex relationship between economic prosperity and freedoms. The article analyses the impact of economic development on democracy and freedoms and elaborates on how this interaction has been shaped in different geographies and periods through historical processes. The study emphasises that economic freedoms increase the living standards of individuals and encourage their political participation, while political freedoms support economic growth through the principles of rule of law, transparency and accountability. Examples such as economic growth strengthening democratisation after the Industrial Revolution in Europe and economic development preceding political freedoms in East Asian countries such as South Korea and Taiwan reveal the multidimensional nature of this relationship. In Turkey, on the other hand, the fragile link between economic development and democratisation has failed to ensure continuity. The study draws attention to the need to strengthen democratic institutions and support economic freedoms with institutional structures, and offers recommendations for long-term and sustainable development. Through institutional reforms, education programmes, social policies and international cooperation, a structure in which economic and political freedoms work in harmony is proposed.

Key words: Economic Prosperity, Democracy and Freedoms, Economic and Political Freedoms, Rule of Law, Sustainable Development

¹ Doç.Dr., Harran Üniversitesi, Siverek Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölüm Anabilimdalı Başkanı, Şanlıurfa/ Türkiye, hasanbardakci@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6181-3115>

1. Giriş

Ekonomik refah ve özgürlükler arasındaki ilişki, modern toplumların temel dinamiklerinden birini oluşturmaktadır. Bu ilişki, sadece ekonomik büyüme ve zenginlik yaratma süreçlerini değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların temel hak ve özgürlüklerini nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından da kritik öneme sahiptir. Tarih boyunca, ekonomik kalkınma ve özgürlükler arasındaki karşılıklı etkileşim, toplumların refah seviyelerini artırmada belirleyici bir faktör olmuştur. Ancak bu etkileşimin yönü ve niteliği, toplumdan topluma, hatta dönemden döneme değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda, şu temel sorular öne çıkmaktadır: Ekonomik gelişme mi özgürlükleri getirir, yoksa özgürlükler mi ekonomik refahı yaratır? Demokrasi ve ekonomik özgürlükler arasındaki dinamikler nasıl işler? Özgürlüklerin ve ekonomik kalkınmanın birbirini destekleyen bir etkileşimi mi vardır, yoksa bu ilişki tek yönlü bir nedensellik mi sergilemektedir? Bu makale, bu temel sorulara cevap ararken ekonomik refah ile sivil ve siyasi özgürlükler arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

Ekonomik özgürlükler, bireylerin ekonomik faaliyetlerde bulunma hakkını ifade ederken; siyasi özgürlükler, bireylerin ifade, dernekleşme ve seçme-seçilme gibi haklarını kullanmalarına olanak tanır. Bu iki özgürlük türü, demokratik kurumlarla desteklendiğinde birbirini tamamlayan bir yapı oluşturabilir. Bununla birlikte, ekonomik kalkınmanın özgürlükleri desteklemediği ya da özgürlüklerin ekonomik performansı artırmadığı örnekler de literatürde dikkat çekmektedir. Özellikle, farklı coğrafyalardaki tarihsel süreçler, bu ilişkiyi anlamak için değerli ipuçları sunmaktadır.

Batı Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin ardından yaşanan ekonomik büyüme ve demokratikleşme süreçleri, ekonomik kalkınmanın özgürlükler üzerindeki olumlu etkisini gösterirken; Doğu Asya'da Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeler, ekonomik kalkınmanın önce geldiği, ardından sınırlı da olsa siyasi özgürlüklerin genişlediği örnekler sunmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye gibi ülkelerde dönemsel olarak gözlemlenen ekonomik kalkınma ve demokratikleşme dalgaları, bu ilişkinin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu ortaya koymaktadır.

Bu makale, ekonomik refah ile özgürlükler arasındaki ilişkiyi, teorik yaklaşımlar ve tarihsel örnekler ışığında tartışarak, literatüre ve ampirik verilere dayalı bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, ekonomik ve siyasi özgürlüklerin güçlü demokratik kurumlarla nasıl desteklenebileceği ve bu yapıların toplumsal refaha nasıl katkıda bulunabileceği de ele alınacaktır.

2. Ekonomik ve Siyasi Özgürlüklerin Tanımı ve Kapsamı

2.1. Ekonomik Özgürlükler

Ekonomik ve siyasi özgürlükler, bireylerin ve toplumların refahı üzerinde önemli etkilere sahip olan iki temel kavramdır. Ekonomik özgürlükler, bireylerin ekonomik kararlarını müdahale olmaksızın alma hakkını ifade eder ve mülkiyet hakkı, sözleşme serbestisi, piyasa rekabeti gibi unsurları içerir. Bu özgürlükler, bireylerin ekonomik faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmelerine olanak tanırken, toplumsal refahın artmasına da katkıda bulunur (Kodila-Tedika & Khalifa, 2023; , Gwartney et al., 2022). Örneğin, serbest ticaret ve rekabet ortamı, kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlarken, bireylerin mülklerini satma veya kiralama hakları gibi temel ekonomik özgürlükler, bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını artırır (Sufian & Habibullah, 2011).

2.2. Siyasi Özgürlükler

Siyasi özgürlükler ise, bireylerin ifade, dernek kurma ve vicdan özgürlüğü gibi haklarını kapsar ve demokrasi ile doğrudan ilişkilidir. Bu özgürlükler, hesap verebilirlik, şeffaflık ve hukukun üstünlüğü gibi ilkelerle desteklenir (Aisen & Veiga, 2006; , Rabinovych, 2020). Siyasi özgürlüklerin varlığı, bireylerin toplumsal meselelere katılımını artırarak kamu politikalarının daha geniş bir temsiliyetle şekillenmesine olanak tanır (Fabro & Aixalá, 2012). Örneğin, bireylerin özgürce eleştiri yapabilmesi, siyasi katılımın artmasına ve dolayısıyla demokratikleşme süreçlerine katkı sağlar (Mete, 2022).

3. Ekonomik Gelişme ve Özgürlükler: Literatür Çerçevesi

Literatür, ekonomik gelişme ve özgürlükler arasındaki ilişkinin iki temel güzergâh üzerinden tartışıldığını göstermektedir:

3.1. Ekonomik Gelişme Özgürlükleri Getirir Tezi

Birinci tez, ekonomik gelişmenin özgürlükleri artırdığı yönündedir. Modernizasyon teorisi, ekonomik kalkınmanın bireylerin özgürlüklere olan talebini artırdığını savunur; bu süreç, sanayileşmiş toplumlarda daha fazla siyasi katılım talebi ile kendini gösterir (BenYishay & Betancourt, 2010; , Abdellaoui, 2022). İkinci tez ise, özgürlüklerin ekonomik refahı yarattığını öne sürmektedir. Bu yaklaşım, hukukun üstünlüğü ve özgürlüklerin ekonomik performansı destekleyen kurumsal altyapıyı güçlendirdiğini vurgular (Kašćáková & Chlebcová, 2020; , Stocker, 2016; Ata & Tuğlu Dur, 2024). Örneğin, Güney Kore'de hukukun üstünlüğü, ekonomik kalkınmaya önemli katkılar sağlamıştır (Sambharya & Rasheed, 2015).

3.2. Özgürlükler Ekonomik Refahı Yaratır Tezi

North (1990) ve Acemoglu & Robinson (2012) gibi çalışmalar, Ekonomik ve siyasi özgürlükler arasındaki etkileşim, birbirini tamamlayan bir yapı sergilediğini söyler. Ayrıca ekonomik özgürlükler, bireylerin siyasi katılımını artırarak demokratikleşme süreçlerine katkı sağlar (Gourevitch, 2014). Özgür bir piyasa ortamı, bireylerin ekonomik güç kazanmasına ve bu gücü siyasal sistem üzerinde etkili bir şekilde kullanmalarına olanak tanır (Moen, 2023). Ayrıca, siyasi özgürlükler, hukukun üstünlüğü ve şeffaflık ilkeleriyle desteklenen bir ekonomik sistemin temelini oluşturur; bu durum, ekonomik karar alma süreçlerinin daha şeffaf ve kapsayıcı bir şekilde işlemesine olanak tanır (Baier et al., 2012).

4. Ekonomik ve Siyasi Özgürlüklerin Karşılıklı Etkileşimi

Ekonomik ve siyasi özgürlükler arasındaki etkileşim, birbirini tamamlayan ve güçlendiren bir yapı sergiler. Bu iki özgürlük türü arasındaki bağ, toplumsal refahın sağlanmasında kritik bir role sahiptir.

4.1. Ekonomik Özgürlüklerin Siyasi Özgürlüklere Katkısı

Ekonomik özgürlükler, bireylerin siyasi katılımını artırarak demokratikleşme süreçlerine katkı sağlar. Özgür bir piyasa ortamı, bireylerin ekonomik güç kazanmasına ve bu gücü siyasal sistem üzerinde etkili bir şekilde kullanmasına olanak tanır. Serbest piyasa ekonomilerinde, şeffaflık ve hesap verebilirlik talepleri daha yüksek olur. Örneğin, iş insanlarının ve girişimcilerin ekonomik özgürlükler yoluyla elde ettikleri ekonomik bağımsızlık, onların siyasal taleplerini daha güçlü bir şekilde ifade etmelerine olanak tanır. Bu durum, demokratik kurumların güçlenmesine katkıda bulunur.

Sonuç olarak, ekonomik ve siyasi özgürlükler, bireylerin refahını artıran ve toplumsal gelişimi destekleyen iki önemli unsurdur. Bu özgürlüklerin varlığı, bireylerin hak ve özgürlüklerini savunmalarında etkin rol oynamalarını sağlarken, demokratik kurumların güçlenmesine de katkıda bulunur (Tomáš, 2015). Bu bağlamda, ekonomik kalkınma ve özgürlükler arasındaki ilişki, sürdürülebilir kurumsal yapılarla desteklenmelidir (Heckelman, 2000).

4.2. Siyasi Özgürlüklerin Ekonomik Özgürlüklere Katkısı

Siyasi özgürlüklerin ekonomik özgürlüklere katkısı, demokratik bir toplumun temel taşlarını oluşturan hukukun üstünlüğü ve şeffaflık ilkeleriyle doğrudan ilişkilidir. Siyasi özgürlükler, bağımsız bir yargı sisteminin varlığı ile desteklenerek mülkiyet haklarının korunmasını ve adil bir ekonomik düzenin sürdürülmesini sağlar. Bu bağlamda, ifade ve basın özgürlüğü gibi temel haklar, ekonomik yolsuzlukların ve kötü yönetimin ortaya çıkarılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Örneğin, ifade özgürlüğü sayesinde bireyler ve sivil toplum kuruluşları, hükümet politikalarını eleştirebilir ve alternatif çözüm önerileri sunabilir. Bu durum, ekonomik karar alma süreçlerinin daha şeffaf ve kapsayıcı bir şekilde işlenmesine olanak tanır (Önder, 2023).

Siyasi özgürlüklerin olduğu bir ortamda, yabancı yatırımların artma eğiliminde olduğu da gözlemlenmektedir. Bu tür ortamlar, ekonomik istikrar ve hukuki güvence sunarak yatırımcıların ilgisini çekmektedir (Acaravcı et al., 2018). Örneğin, Türkiye'de ekonomik özgürlükler ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişki, uzun dönemli analizlerde belirgin bir şekilde ortaya konmuştur (Acaravcı et al., 2018). Ayrıca, hukukun üstünlüğü ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu da gösterilmiştir (Çetin, 2021). Bu durum, siyasi özgürlüklerin ekonomik büyümeyi teşvik eden bir faktör olduğunu desteklemektedir.

5. Demokrasi ve Refah

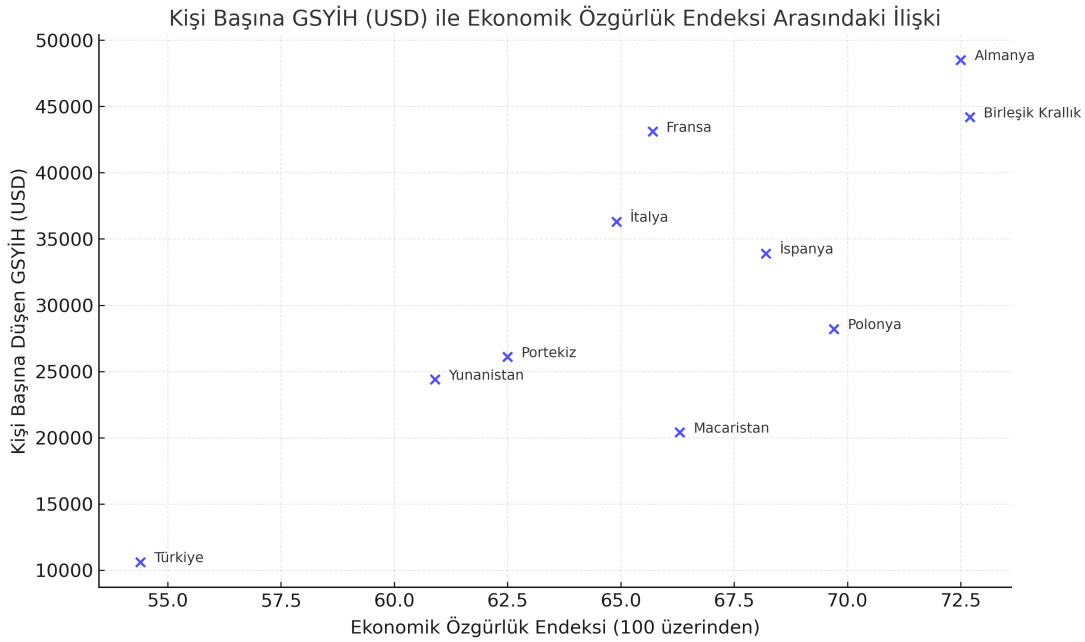
5.1. Avrupa

Tarihsel olarak, Avrupa'da 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi, ekonomik büyüme ve demokratikleşme süreçlerinin eş zamanlı ilerlediği bir dönemi temsil etmektedir. Bu dönemde, sanayileşme ile birlikte artan refah seviyesi, orta sınıfın güçlenmesine ve demokratik taleplerin artmasına yol açmıştır. Örneğin, Birleşik Krallık'ta sanayileşme sonrasında işçi sınıfının oy hakkı kazanması, ekonomik kalkınmanın siyasi özgürlükleri nasıl tetiklediğine dair önemli bir örnektir (Önder, 2023). Benzer şekilde, sosyal hakların anayasal güvence altına alınması, ekonomik refahın demokratik kurumları nasıl güçlendirdiğini göstermektedir (Önder, 2023).

Tablo 1:Kişi Başına GSYİH ile Ekonomik Özgürlük Endeksi Arasındaki İlişki

Ülke	Kişi Başına GSYİH (USD)	Ekonomik Özgürlük Endeksi (100 üzerinden)
Almanya	48,500	72.5
Fransa	43,100	65.7
Birleşik Krallık	44,200	72.7
İtalya	36,300	64.9
İspanya	33,900	68.2
Polonya	28,200	69.7
Yunanistan	24,400	60.9
Portekiz	26,100	62.5
Macaristan	20,400	66.3
Türkiye	13,240	54.4

Aşağıdaki grafik, Avrupa ülkelerinin kişi başına düşen GSYİH ile Ekonomik Özgürlük Endeksi puanları arasındaki ilişkiyi göstermektedir:

Şekil 1: Kişi Başına GSYİH ile Ekonomik Özgürlük Endeksi

Yukarıdaki grafik, Avrupa ülkeleri için kişi başına düşen GSYİH ile Ekonomik Özgürlük Endeksi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Grafikte, ekonomik özgürlük endeksi yüksek olan ülkelerin genellikle daha yüksek bir kişi başına düşen GSYİH değerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Grafikte, genel olarak daha yüksek ekonomik özgürlüğe sahip ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin de yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Almanya hem yüksek ekonomik özgürlük puanlarına hem de yüksek kişi başına GSYİH değerlerine sahiptir. Bu durum, ekonomik özgürlüğün ekonomik refahla pozitif bir ilişki içinde olabileceğini göstermektedir.

Ancak, bu ilişki tüm ülkeler için geçerli değildir. Örneğin, Fransa yüksek bir kişi başına GSYİH değerine sahip olmasına rağmen, ekonomik özgürlük puanı Polonya ve İspanya gibi ülkelere düşüktür. Bu tür istisnalar, ekonomik refahın sadece ekonomik özgürlükle değil, aynı zamanda doğal kaynaklar, eğitim seviyesi, siyasi istikrar gibi diğer faktörlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu analiz, Avrupa için ekonomik özgürlüğün ekonomik refahla genellikle pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Ancak, bu ilişki mutlak değildir ve diğer sosyo-ekonomik faktörler de ekonomik refah üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

5.2. Doğu Asya

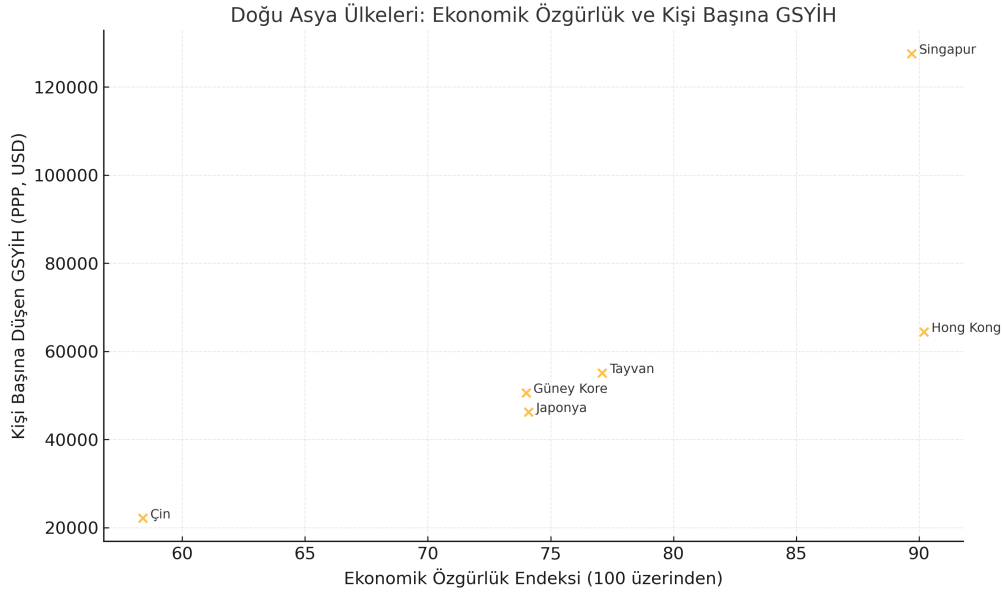
Doğu Asya'da ise, ekonomik özgürlüklerin siyasi özgürlüklerden önce geldiği bir gelişim modeli gözlemlenmektedir. Güney Kore ve Tayvan, hızlı ekonomik büyüme ile dikkat çeken iki önemli örnektir. Bu ülkelerde, ekonomik kalkınma önce gelmiş; ardından sınırlı da olsa siyasi özgürlüklerin genişletilmesi sağlanmıştır. Güney Kore'de 1960'lı yıllardan itibaren hızla artan ekonomik büyüme, 1980'li yıllarda demokrasiye geçişi kolaylaştırmıştır (Aytekin & Tertemiz, 2018). Ancak, bu süreçlerin genellikle otoriter yönetimler altında gerçekleştiği ve halkın özgürlük taleplerinin uzun süre baskılandığı da unutulmamalıdır (Aytekin & Tertemiz, 2018).

Tablo 2: Doğu Asya Ülkeleri: Ekonomik Özgürlük ve Kişi Başına GSYİH

Ülke	Kişi Başına GSYİH (PPP, USD)	Ekonomik Özgürlük Endeksi
Singapur	127,544	89.7
Hong Kong	64,431	90.2
Güney Kore	50,572	74.0
Japonya	46,268	74.1
Tayvan	55,078	77.1
Çin	22,135	58.4

Kaynak: Veriler 2023 yılına aittir ve Worldbank Database'den derlenmiştir.

Bu verileri kullanarak, ekonomik özgürlük endeksi ile kişi başına düşen GSYİH arasında bir ilişki olup olmadığını inceleyebiliriz. Aşağıdaki grafik, Doğu Asya ülkeleri için ekonomik özgürlük endeksi ile kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tabloda genel olarak, ekonomik özgürlük endeksi yüksek olan ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin de yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Singapur ve Hong Kong, yüksek ekonomik özgürlük endeksine ve kişi başına düşen GSYİH'ya sahiptir. Ancak, siyasi özgürlük ve basın özgürlüğü endeksleri gibi diğer faktörler de ekonomik refah üzerinde etkili olabilir. Bu analiz, ekonomik özgürlüğün ekonomik refahla pozitif bir ilişki içinde olabileceğini göstermektedir. Ancak, özgürlüklerin farklı boyutları ve diğer sosyo-ekonomik faktörler de dikkate alınmalıdır.

Şekil 2: Doğu Asya ülkeleri: Ekonomik Özgürlük ve Kişi Başına GSYİH

Yukarıdaki grafikte, Doğu Asya ülkeleri için ekonomik özgürlük endeksi ile kişi başına düşen GSYİH arasındaki ilişkiyi daha göstermesi açısından önemlidir. Grafikte, genel olarak daha yüksek ekonomik özgürlük endeksine sahip ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin de yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Singapur ve Hong Kong bu ilişkiyi güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

5.3. Türkiye

Türkiye örneği, 2000–2010 dönemi itibarıyla ekonomik kalkınma ile demokratikleşme arasında güçlü bir ilişki kurulduğunu göstermektedir. Bu dönemde, Avrupa Birliği ile uyum süreci çerçevesinde siyasi ve ekonomik reformlar hayata geçirilmiştir. Ancak, bu süreç kalıcı bir yapıya dönüşmemiş ve demokratikleşme dalgası ekonomik kalkınmayı sürdürülebilir kılmak için yeterli olmamıştır (Önder, 2023; , Ela & Yurtkuran, 2020). Türkiye örneği, ekonomik kalkınma ve özgürlükler arasındaki ilişkinin süreklilik arz eden kurumsal yapılarla desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Önder, 2023). Türkiye için yıllara göre ekonomik verileri ve özgürlük verileri incelendiğinde aşağıdaki veriler ortaya çıkmaktadır;

Ekonomik Veriler:

- **Kişi Başına Düşen GSYİH:** 2024 yılında 13,240 USD (TUİK,2023)
- **Ekonomik Büyüme Oranı (Yıllık %):** 2023 yılında %5,1 (Worldbank,2023)
- **Gelir Dağılımı Göstergesi (Gini Katsayısı):** 2024 yılında 0,401 (TUİK,2023)

Özgürlük Verileri:

- **Siyasi Özgürlük Endeksi:** Freedom House 2024 raporuna göre Türkiye, "Kısmen Özgür" kategorisinde yer almakta ve 100 üzerinden 32 puan almaktadır.
- **Ekonomik Özgürlük Endeksi:** Heritage Foundation 2024 raporuna göre Türkiye, 100 üzerinden 54,4 puanla "Çoğunlukla Özgür Değil" kategorisinde bulunmaktadır.

- **İfade Özgürlüğü Endeksi:** Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) 2024 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, 180 ülke arasında 149. sırada yer almaktadır.

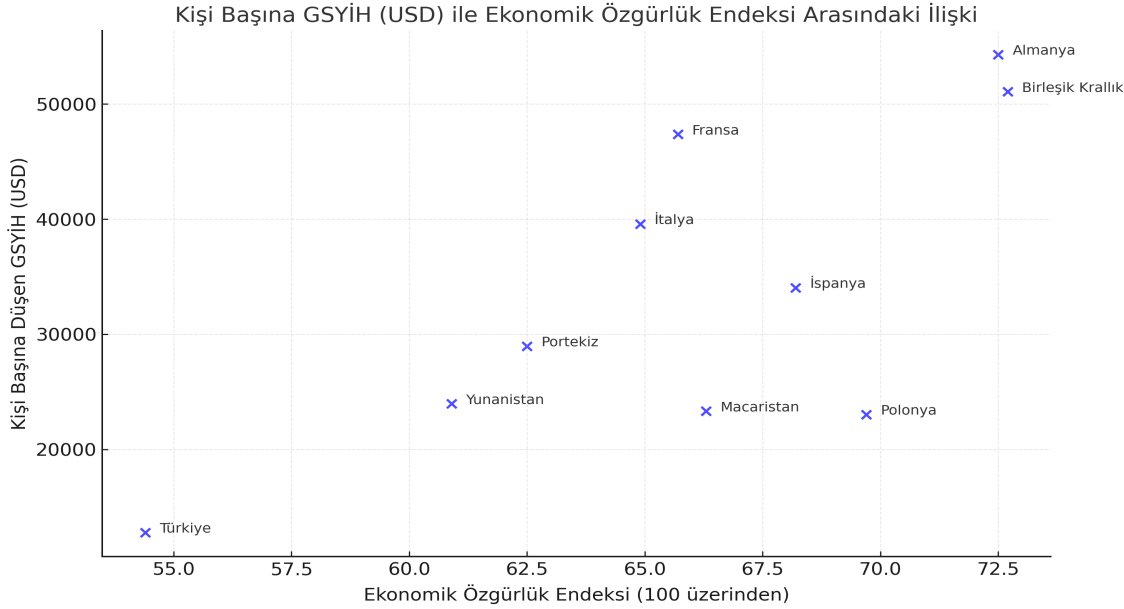
Aşağıdaki tablo kişi başına düşen GSYİH ile ekonomik özgürlük endeksi verilerini göstermektedir.

Tablo 3: Kişi Başına Düşen GSYİH (USD) ve Ekonomik Özgürlük Endeksi (2023)

Ülke	Kişi Başına GSYİH (USD)	Ekonomik Özgürlük Endeksi (100 üzerinden)
Türkiye	13,240	54.4
Almanya	54,291	72.5
Fransa	47,359	65.7
Birleşik Krallık	51,075	72.7
İtalya	39,580	64.9
İspanya	34,045	68.2
Polonya	23,014	69.7
Yunanistan	23,966	60.9
Portekiz	28,969	62.5
Macaristan	23,319	66.3

Kaynak: Kişi başına GSYİH verileri TÜİK web sayfasından alınmıştır. Ekonomik Özgürlük Endeksi verileri ise Heritage Foundation'ın 2024 raporundan derlenmiştir.

Tablo incelendiğinde, genel olarak daha yüksek ekonomik özgürlük endeksine sahip ülkelerin kişi başına düşen GSYİH değerlerinin de yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Almanya ve Birleşik Krallık hem yüksek ekonomik özgürlük puanlarına hem de yüksek kişi başına GSYİH değerlerine sahiptir. Türkiye'nin ise ekonomik özgürlük endeksi puanı ve kişi başına düşen GSYİH değeri diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha düşüktür.

Grafik 3: Kişi Başına GSYİH (USD) ile Ekonomik Özgürlük Endeksi(2023)

Benzer şekilde bu grafikte, yatay ekseninde Ekonomik Özgürlük Endeksi puanları, dikey ekseninde ise kişi başına düşen GSYİH (USD) değerleri gösterilmiş ve Türkiye'nin verileri, diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak aktarılmıştır. Sonuç olarak, bu veriler, ekonomik özgürlüklerin ekonomik refahla pozitif bir ilişki içinde olabileceğini göstermektedir.

6. Demokratik Kurumlar ve Refah

Demokratik kurumlar, bireysel özgürlüklerin korunması ve ekonomik istikrarın sağlanmasında temel bir rol oynamaktadır (Yayla, 2000). Hukukun üstünlüğü, mülkiyet haklarının güvence altına alınması ve hesap verebilirlik mekanizmaları ise ekonomik kalkınmayı teşvik eden unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik büyüme ve özgürlükler arasındaki ilişki, kurumsal yapıların kalitesi ile de doğrudan bağlantılıdır (Çetin, 2021).

6.1. Hukukun Üstünlüğü

Özellikle hukukun üstünlüğü, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Hukukun güçlü olduğu toplumlarda, mülkiyet hakları güvence altına alınarak bireylerin ekonomik faaliyetlerini sürdürmeleri kolaylaşır. Bu durum, uzun vadeli yatırım kararları alırken bireyler ve şirketler için riskleri azaltır, dolayısıyla ekonomik büyümeyi teşvik eder ve refah seviyesini artırır (Adam et al., 2011). Bağımsız yargı sistemine sahip ülkelerde, sözleşme ihlalleri gibi ekonomik sorunlar daha hızlı ve adil bir şekilde çözülebilir, bu da ekonomik aktörlerin piyasaya olan güvenini artırır (Bauhr & Charron, 2017).

6.2. Hesap Verebilirlik Mekanizmaları

Hesap verebilirlik mekanizmaları da demokratik sistemlerin ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini artıran önemli unsurlardır. Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı, bağımsız denetim kurumları ve hesap verebilirlik mekanizmaları sayesinde sağlanır. Şeffaf bir kamu ihale sistemi, kaynak israfını önler ve yolsuzluğu azaltır (Belle & Mayhew, 2016). Hesap verebilirlik mekanizmaları, hükümetlerin ekonomik performansını denetlemek için kritik bir araçtır. Mali şeffaflık uygulamaları, kamu harcamalarının vatandaşlar tarafından izlenebilmesini sağlar ve bu durum ekonomik politikalara olan güveni artırır (Szczeponiak, 2020). Bu tür uygulamalar, ekonomik kalkınmanın sürekliliği açısından da hayati öneme sahiptir.

7. Sonuç ve Tartışma

Ekonomik refah ile özgürlükler arasındaki ilişki, çok boyutlu ve karşılıklı bir bağımlılık yapısı sergilemektedir. Bu iki kavram, birbirini destekleyen ve tamamlayan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik özgürlükler, bireylerin ve kurumların ekonomik faaliyetlerini daha etkin bir şekilde yürütmesini sağlayarak ekonomik refahı desteklerken, siyasi özgürlükler ise bu refahın sürekliliğini temin eden kurumsal yapıların oluşmasında kritik bir rol oynamaktadır (Guasti, 2020). Ancak bu ilişkinin niteliği, farklı toplumlarda, tarihsel ve kültürel bağlamlarına bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir.

Örneğin, Batı Avrupa deneyimi, ekonomik refahın özgürlükleri tetiklediği bir modeli ortaya koyarken, Güney Kore ve Tayvan gibi Asya ülkelerinde ekonomik kalkınmanın siyasi özgürlüklerden önce geldiği bir gelişim süreci gözlemlenmiştir (Weyland, 2020). Bu durum, ekonomik refah ile özgürlükler arasındaki ilişkinin evrensel bir modelden ziyade, ülkelerin özgün koşullarına ve tarihsel dinamiklerine bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Türkiye özelinde ise ekonomik kalkınma ile demokratikleşme arasındaki bağlantının kırılgan olduğu görülmektedir. Dönemsel kazanımlar elde edilmesine rağmen, bu kazanımların süreklilik kazanmadığı ve ekonomik refahın, siyasi ve kurumsal özgürlüklerle yeterince desteklenmediği anlaşılmaktadır (Agnello et al., 2016). Bu durum, ekonomik refahın yalnızca ekonomik büyümeye odaklı politikalarla sağlanamayacağını, bunun yanında güçlü ve şeffaf kurumsal yapılarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik kalkınmayı sürebilir hale getirmek için bağımsız yargı, şeffaf kamu yönetimi ve hesap verebilirlik mekanizmalarının kurulması kritik bir önem taşımaktadır. Ekonomik ve siyasi hakların toplumsal düzeyde benimsenmesini sağlamak için farkındalık yaratacak eğitim programlarının oluşturulması, demokratik reformların desteklenmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerine yönelik uluslararası işbirliklerinin teşviki gerekmektedir (Tang, 2024; Yayla, 2000). Bu kapsamda, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılması ve toplumsal katılımı artıracak sosyal politikaların hayata geçirilmesi önemlidir. Ayrıca, teknoloji ve inovasyonu destekleyen girişimcilik programları geliştirilmeli ve bu yolla ekonomik özgürlüklerin artırılması hedeflenmelidir (Fraundorfer, 2015).

Bu süreçte, ekonomik ve siyasi özgürlüklerin birbirini destekleyen yapısını güçlendirmek, sürebilir kalkınma ve toplumsal refahın sağlanması için vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, bütüncül ve uzun vadeli politikalar geliştirilerek hem ekonomik hem de siyasi alanda çözüm odaklı bir yaklaşım benimsenmelidir. Toplumların refah düzeyini artırmak için özgürlüklerin desteklenmesi, sadece ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda sosyal dayanışmayı ve siyasi istikrarı da güçlendirecektir.

Kaynakça

- Abdellaoui, H. (2022). Economic freedom, human capital and economic growth in the Maghreb countries. *Revue Européenne Du Droit Social*, 58(1), 132-147. <https://doi.org/10.53373/reds.2023.58.1.0106>
- Acaravcı, A., Erdoğan, S., & Küçükcalay, A. (2018). Türkiye’de ekonomik özgürlükler, yabancı doğrudan yatırımlar ve yurtiçi yatırım harcamaları ilişkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 75-90. <https://doi.org/10.18074/ckuibfd.391168>
- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.
- Adam, A., Delis, M., & Kammas, P. (2011). Are democratic governments more efficient? *European Journal of Political Economy*, 27(1), 75-86. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2010.04.004>
- Aisen, A., & Veiga, F. (2006). Does political instability lead to higher inflation? A panel data analysis. *Journal of Money Credit and Banking*, 38(5), 1379-1389. <https://doi.org/10.1353/mcb.2006.0064>
- Agnello, L., Castro, V., Jalles, J., & Sousa, R. (2016). Income inequality, fiscal stimuli and political (in)stability. *International Tax and Public Finance*, 24(3), 484-511. <https://doi.org/10.1007/s10797-016-9428-x>
- Ata, A. Y., & Tuğlu Dur, D. (2024). Ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine bir literatür taraması. *Liberal Düşünce Dergisi*(114), 45-74. <https://doi.org/10.36484/liberal.1425355>
- Aytekin, G., & Tertemiz, N. (2018). An analysis of the PISA results (2003-2015) in terms of educational systems and economical indicators: Cases of South Korea and Turkey. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(19), 129-153. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.19.004>
- Baier, S., Clance, M., & Dwyer, G. (2012). Banking crises and economic freedom. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2117883>
- Bauhr, M., & Charron, N. (2017). Insider or outsider? Grand corruption and electoral accountability. *Comparative Political Studies*, 51(4), 415-446. <https://doi.org/10.1177/0010414017710258>
- Belle, S., & Mayhew, S. (2016). What can we learn on public accountability from non-health disciplines: A meta-narrative review. *BMJ Open*, 6(7), e010425. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-010425>
- BenYishay, A., & Betancourt, R. (2010). Civil liberties and economic development. *Journal of Institutional Economics*, 6(3), 281-304. <https://doi.org/10.1017/s1744137410000081>
- Çetin, İ. (2021). Gelişmekte olan ülkelerde kurumlar ve ekonomik performans arasındaki nedensellik ilişkisi üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 1014-1022. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.863945>
- Ela, M., & Yurtkuran, S. (2020). Türkiye’de makroekonomik faktörler ve kurumlar vergisinin doğrudan yabancı yatırıma etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(Ek), 65-79. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.730391>

- Fabro, G., & Aixalá, J. (2012). Direct and indirect effects of economic and political freedom on economic growth. *Journal of Economic Issues*, 46(4), 1059-1080. <https://doi.org/10.2753/jei0021-3624460411>
- Fraundorfer, M. (2015). Experiments in global democracy: The cases of UNITAID and the FAO Committee on World Food Security. *Global Constitutionalism*, 4(3), 328-364. <https://doi.org/10.1017/s2045381715000088>
- Gourevitch, A. (2014). Liberty and its economies. *Politics Philosophy & Economics*, 14(4), 365-390. <https://doi.org/10.1177/1470594x14564507>
- Guasti, P. (2020). Populism in power and democracy: Democratic decay and resilience in the Czech Republic (2013–2020). *Politics and Governance*, 8(4), 473-484. <https://doi.org/10.17645/pag.v8i4.3420>
- Gwartney, J., Lawson, R., & Hall, J. (2022). *Economic freedom of the world: 2022 annual report*. <https://doi.org/10.53095/88975001>
- Heckelman, J. (2000). Economic freedom and economic growth: A short-run causal investigation. *Journal of Applied Economics*, 3(1), 71-91. <https://doi.org/10.1080/15140326.2000.12040546>
- Kašťáková, E., & Chlebcová, A. (2020). Analysis of the Western Balkans territories using the Index of Economic Freedom. *Studia Commercialia Bratislavensia*, 13(46), 320-329. <https://doi.org/10.2478/stcb-2020-0013>
- Kodila-Tedika, O., & Khalifa, S. (2023). Official visits and economic freedom. *Journal of Economic Integration*, 38(2), 219-246. <https://doi.org/10.11130/jei.2023.38.2.219>
- Mete, E. (2022). The relationship between tourism and economic growth in the scope of economic freedom and freedom of investment. *Advances in Hospitality and Tourism Research (Ahtr)*, 10(2), 232-250. <https://doi.org/10.30519/ahtr.930826>
- Moen, L. (2023). Freedom and its unavoidable trade-off. *Analytic Philosophy*, 65(1), 22-36. <https://doi.org/10.1111/phib.12301>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- Önder, F. (2023). Empirical analysis of the relationship between democracy and economic growth in Turkey. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(Cumhuriyet'in 100. Yılı), 386-398. <https://doi.org/10.21547/jss.1357612>
- Rabinovych, M. (2020). Where economic development meets the rule of law? Promoting sustainable development goals through the European Neighborhood Policy. *Brill Open Law*, 2(1), 140-174. <https://doi.org/10.1163/23527072-20191017>
- Szczepaniak, M. (2020). Redistribution and the alleviation of income inequalities: The case of the European Union. *Ekonomia I Prawo*, 19(1), 149. <https://doi.org/10.12775/eip.2020.011>
- Tang, Z. (2024). Social wellbeing inequality and solutions. *Highlights in Business Economics and Management*, 24, 1917-1922. <https://doi.org/10.54097/6mdf0y90>
- Weyland, K. (2020). Populism's threat to democracy: Comparative lessons for the United States. *Perspectives on Politics*, 18(2), 389-406. <https://doi.org/10.1017/s1537592719003955>

Yayla, A. (2000). *Liberal bakışlar: Totaliterizm, adalet, sosyalizm, bilgi çağı, insan hakları, liberalizm, demokrasi*. Liberte Yayınları.

İnternet kaynakları

Heritage Foundation. (2024). *2024 Index of Economic Freedom*. Retrieved from <https://www.heritage.org/index/>

Trading Economics. (2024). *Turkey GDP per Capita (PPP)*. Retrieved from <https://tr.tradingeconomics.com/>

Freedom House. (2024). *Freedom in the World 2024*. Retrieved from <https://freedomhouse.org/>

TÜİK. (2024). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu. Retrieved from <https://www.tuik.gov.tr/>

Reporters Without Borders (RSF). (2024). *World Press Freedom Index*. Retrieved from <https://rsf.org/en>